

Застосування цих методик дозволяє розкрити сутність довіри на емпіричному рівні та дає можливість експериментально досліджувати різні рівні довіри. При цьому розуміємо те, що тільки цілісність застосування цих методик дозволить наблизитись до підтвердження сутнісних і формально-динамічних характеристик та критеріїв довіри на практиці. А також варто враховувати всі труднощі методично-технологічного характеру та специфіку довіри як психологічного феномену.

Список використаних джерел:

1. Астанина Н.Б. Методика изучения доверия к себе: опросник. *Психологическая наука и образование*. URL: www.psyedu.ru
2. Кравченко В.Ю. Довіра як прояв афіліативної потреби особистості в юнацькому віці : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Кравченко Вікторія Юріївна. Київ, 2009. 238 с.
3. Купрейченко А.Б. Психология доверия и недоверия. Москва, 2008. 571 с.
4. Скрипкина Т.П. Психология доверия. Москва, 2000. 264 с.

Неварова І.В.

курсант,

Військово-юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

Люди і організації здійснюють свою життєдіяльність в рамках ергатичної системи, елементами якої є вони самі, об'єкти, що викликають їхні потреби, предмети потреб, норми моралі та правові акти, що регламентують поведінку людей і організацію при їх взаєминах один з одним.

Наявність небезпек у всіх сферах життєдіяльності людини і суспільства, їх реалізація в різноманітних формах, пов'язані з ними втрати потребують для забезпечення стійкого розвитку людства виробки захисних механізмів для прогнозування і регулювання ризиків, зниження

їх негативного впливу на життєдіяльність населення, існування і розвиток організацій до прийнятних в конкретних соціально-економічних умовах рівнів.

Управління ризиком полягає в завчасному виявленні пов'язаних з ризиком небезпек, факторів, що впливають, і вжиття заходів щодо зниження ризику шляхом цілеспрямованої зміни цих факторів з урахуванням ефективності вжитих заходів. Управління ризиком включає систему заходів, здійснюваних як до прояву негативної події, так і після її реалізації. Таким чином, під терміном «управління ризиком» розуміють розробку і обґрунтування оптимальних програм діяльності, покликаних ефективно реалізувати рішення в області забезпечення безпеки. Головний елемент такої діяльності – процес оптимального розподілу обмежених ресурсів на виключення або зниження різних видів ризику з метою досягнення такого рівня захищеності населення, організацій і навколишнього середовища, який тільки можливий з урахуванням економічних і соціальних факторів [1].

Управління ризиком включає рішення такого основного завдання як обґрунтування і прийняття рішень в умовах невизначеності і ризику. Вступаючи у життя, кожна людина включається у складну систему зв'язків із іншими людьми та процесами дійсності. Всі ми вступаємо у певний тип здійснення своїх дій та вчинків. Людину весь час оточують так звані «небезпеки», і тому важливо зупинитись саме на прийнятті рішень в умовах невизначеності.

І все таки при прийнятті рішень базовою є теорія корисності. Теорія корисності дозволяє ЛПР (людина яка приймає рішення) впливати на вибір альтернатив відповідно до своїх оцінок їх корисності.

Уподобання при прийнятті рішень розглядають для двох випадків: без урахування невизначеності та ризику, тобто використовується детермінований варіант теорії корисності; з урахуванням невизначеності і ризику – використовується теорія очікуваної корисності (стохастичний варіант), основи якої були закладені Д. Бернуллі в 1738 р., раніше детермінованого варіанту [3].

Основоположниками теорії очікуваної корисності в сучасному вигляді є американські вчені Дж. фон Нейман і О. Моргенштерн.

Деніель Канеман – ізраїльсько-американський економіст та психолог, який був дуже зацікавлений процесом відношення людини до ризику та її внутрішнім станом безпосередньо перед прийняттям важливих рішень.

Саме тому він розробив теорію, яка поставила під сумнів теорію адитивної корисності фон Неймана-Моргенштерна.

Теорія перспектив описує поведінку індивіда в умовах невизначеності. Ця теорія описує те, як люди вибирають між альтернативами. Кожен можливий результат має певну ймовірність виникнення і цінність, яку людина визначає суб'єктивним чином. Цінності можуть бути як позитивними, так і негативними. У другому випадку цінності є для людини втратами. Теорія перспектив робить акцент на суб'єктивізмі і говорить, що люди схильні переоцінювати низькі ймовірності виникнення альтернатив і недооцінювати високі ймовірності. Дана теорія стверджує, що люди приймають рішення на підставі потенційних вигравів і втрат, використовуючи певні евристики. При цьому теорія описова: вона моделює рішення, що приймаються в реальному житті, а не оптимальні рішення, які випливають з відомих ймовірностей відомих вигравів і втрат.

Теорія перспектив була розроблена Деніелом Канеманом та Амосом Тверські на основі емпірично виявлених і задокументованих фактів поведінки реальних індивідів в умовах ризику. Перші праці з теорії перспектив були опубліковані Д. Канеманом та А. Тверські в 1979 році.

Теорія, в основному, розділена на дві стадії: редагування (editing) і оцінка (evaluation). На першій різні вибори впорядковані слідом за деякими наближеними спостереженнями, щоб дозволити оціночній фазі бути простішою. Оцінки суб'єктивної цінності втрат і вигравів даються щодо деякої точки відліку. Функція суб'єктивної цінності, яка проходить через цю точку, має s-подібний вид. На даній функції на етапі редагування розставляються альтернативи. У зоні збитків функція більш круто йде вниз. Ця асиметричність пояснюється тим, що люди важче сприймають втрати, ніж радіють від таких же вигравів (неприйняття втрати). Деякі типи поведінки спостерігаються в економіці, такі як ефект розташування або звернення неприйняття ризику / прагнення до ризику в разі вигравів або втрат (зване «ефект віддзеркалення»), також можуть бути пояснені на основі теорії перспектив.

Важливий наслідок теорії перспективи полягає в тому, що спосіб, яким економічні агенти суб'єктивно, спираючись на власну думку, оформляють результат чи угоду, впливає суб'єктивна цінність (корисність), яку вони очікують отримати. Цей аспект теорії перспективи, зокрема широко використовувався в поведінковій економіці і «ментальному бухгалтерському обліку». Теорія оформлення

і теорія перспектив були застосовані до різноманітного діапазону ситуацій, які здаються непослідовними зі стандартної раціональної економічної точки зору: «статус-кво відхилення», різні азартні ігри та «загадки укладення парі», «ефект постачання».

Інший можливий наслідок теорії перспектив – те, що корисність може бути базовою точкою відліку, на відміну від адитивних функцій корисності, що лежать в основі великої частини «неокласичної економіки». Ця гіпотеза сумісна з психологічними дослідженнями щастя, які відкрили, що суб'єктивні заходи добробуту відносно стійкі протягом довгого часу, навіть перед обличчям великих збільшень добробуту (Easterlin, 1974; Франк, 1997).

«Мы обсуждаем когнитивные и психофизические детерминанты выбора в ситуациях с риском или без риска. Психофизика ценности приводит к неприятию риска в области прибыли и вызывает стремление к риску в области потерь. Психофизика шанса вызывает чрезмерную переоценку гарантированных исходов и невероятных событий по сравнению с событиями средней вероятности...»

В частности, выбор варианта может зависеть от того, оценивается ли отрицательный результат как затраты или как невосполнимые потери. Обсуждается, как соотносятся выбираемая ценность и ощущаемая ценность», – зазначав Деніель Канеман [2].

Теорія перспектив зробила досить вагомий внесок в розуміння психології управління ризиком. Це питання наразі дуже актуальне і потребує глибокого вивчення. Ідеї Канемана використані у процесі дослідження питань психологічної економічної теорії, у яких об'єднані економіка та когнітивістика для пояснення ірраціональності відношення людини до ризику під час прийняття рішень і в управлінні своєю поведінкою.

Повертаючись до актуальних питань сьогодення, слід зазначити, що центральним елементом управлінської діяльності офіцера-керівника є прийняття рішення, яке по суті є першоджерелом для усіх елементів управлінського алгоритму. На етапі прийняття рішення головними виступають механізми пізнавальної діяльності, застосовуються інтуїтивні та логічні рівні мислення, раціонально-логічні схеми. Розуміння протікання цих процесів дає змогу правильно сприймати, оцінювати ситуацію, оперувати цими знаннями для ефективної побудови управлінського процесу. Подальші дослідження, з огляду ситуації, що

склалася на сході України, доцільно спрямувати на особливості процесу прийняття рішення військовим керівником в критичних умовах.

Список використаних джерел:

1. Я.Д. Вішняков, Н.Н. Радаев. Загальна теорія ризиків: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – 2-е вид., испр. – М.: Видавничий центр «Академія», 2008. – 368 с.

2. Kahneman, Daniel, and Amos Tversky (1979). «Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk», *Econometrica*[en], XLVII (1979), 263-291.

3. Опроний конспект до дистанційного курсу «Управління ризиками і кризами» [Електронний ресурс] // МП «Державне управління». – Режим доступу: <http://www.doccu.inf.ua/Lists/2/Attachments/1759/OK-YRK-DY.pdf?Mobile=1>

Погоріленко А.В.

аспірант,

Науковий керівник: Кощинець В.В.

доктор юридичних наук, доцент,

Національна академія внутрішніх справ

ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ФАКТОР ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

Правосвідомість як один з проявів свідомості містить ряд характерних елементів. Одним з важливих компонентів правової свідомості виокремлюється повага до існуючого законодавства, повага до права як такого [1, с. 157]. З іншого боку, як вказує кандидат юридичних наук Черкас М.Є., «Посиленню деформаційних явищ у суспільній правосвідомості України сприяють суперечності в різних галузях законодавства й правоохоронній системі в цілому. [...] Безпосередньою причиною виникнення деформацій правової свідомості є стан основних елементів механізму правового регулювання» [2, с. 175].

Відповідно до статті 3 Конституції України [3] (далі – Конституція або Основний Закон) людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і